

12 дугаар ангийн монгол хэлний хичээлийн ажлын дэвтэр

1

Өгүүлбэрийг гишүүд, гишүүн өгүүлбэр, хэлц, "гэ", "хэмээ" холбох үг бүхий өгүүлбэрээр дэлгэрүүлэх

Сурагчийн овог нэр:

Эхэлсэн он ... сар... өдөр ... цаг

Дууссан ... он ... сар ... өдөр ... цаг

Дасгал 1. Өгүүлбэрийг гишүүд, гишүүн өгүүлбэр, хэлц, "гэ", "хэмээ" холбох үг бүхий өгүүлбэрээр дэлгэрүүлэх

Гэ - т өгүүлбэр: Нэг хам бүтцийн дотор 2-3 өгүүлэгчийн өгүүлбэрийг яльгүй өөрчлөн, эсвэл өөрчлөлгүй оруулж байрлуулан холбодог зүй тогтол бүхий өгүүлбэрүүд нь гэ - , хэмээ – холбох үгээр холбогдсон байдаг. Тухайлбал: *“Нас чинь эрийн цээнд хүрсэн төдийгүй, алдар нэр чинь олонд тодорсон биш үү!” гэж Жамьян гүний хэлэхэд Сүх “Жа” гээд янжуурыг авч асаав (Д.Нам)* гэхэд энд гурван өөр хүний хэлэхүйн өгүүлбэр байна.

Алхам 1. Гэ – язгуур бүхий холбоосоор холбогдсон хоёр өгүүлбэрийг зааглан ялгаж бичнэ үү. Үлгэрлэвэл: Ёс суртахууны үнэлэмж нь хүний амьдралын хэм хэмжээ болдог учраас хүн энэ ертөнцөд үнэн шударгаар амьдарч, гагцхүү үнэнийг өгүүлж, үнэний зам мөрөөр тууштай явах ёстой гэсэн итгэл үнэмшлээр төлөвшдөг.

Эхний өгүүлбэр нь: Ёс суртахууны үнэлэмж нь хүний амьдралын хэм хэмжээ болдог учраас хүн энэ ертөнцөд үнэн шударгаар амьдарч, гагцхүү үнэнийг өгүүлж, үнэний зам мөрөөр тууштай явах ёстой.

Холбоос нь: гэсэн

Дараагийн өгүүлбэр нь: Итгэл үнэмшлээр төлөвшдөг гэх мэт.

Өгүүлбэр нь:	Эхний өгүүлбэр нь	Холбоос нь	Дараагийн өгүүлбэр нь
1.Шударга үнэн, үнэн шударга гэдэг хоршоо үгээс үнэн гэдэг нь ёс суртахуунтай холбоотой болохыг мэдэж болж байна.			
2.Үнэнийг дагах, баримтлах нь хүний сэтгэл санаа амар амгалан байх, урт удаан, үүрд хүндтэй амьдрахын үндэс болдог гэсэн санаа зүйр цэцэн үгсэд нэлээд хэмжээгээр илэрдэг.			
3.Ертөнцийн жам ёс хийгээд бодит байдалтай нийцсэн, хүний амьдралд эерэг сайн гэж тооцдог сайн үйл, шударга ёс, зөв үйлдэл бүхэн амьдралын үнэт зүйл, үнэ цэнтэй зүйл болно.			
4.Аливаа нийгэм хийгээд нийт төрөлхтөнд үнэ цэнтэй сайн			

сайхан гэж хүлээн зөвшөөрдөг бүхэн үнэнийн учир холбогдлыг агуулна.			
5.“Үнэн гэдэг хамаг сайны үндэс” хэмээх зүйр үгийн утга энгийн ойлгомжтой боловч цаанаа үнэнийн мөн чанар, ач холбогдлыг ургамлын шинжтэй адилтган зүйрлэсэн нь бодит ертөнцтэй харьцсан танин мэдэхүйн туршлагаас үүдэлтэй. (А.Цог - Очир)			

Алхам 2. Өгүүлбэрүүд нь дурдсан 3 хэв маягийн алинд хамаарах вэ?

Хөндлөнгийн этгээдийн хэлсэн оруулбар өгүүлбэрийг гол өгүүлбэрт багтааж оруулах хэв маягууд:

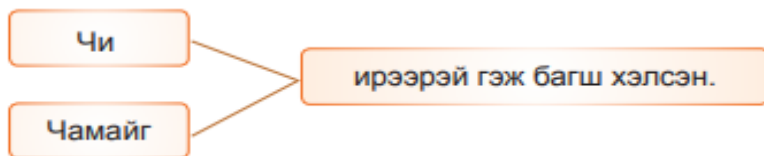
1. Гол өгүүлбэрийг эхэнд өгүүлж, оруулбар өгүүлбэрийг “гэж” холбоосгүйгээр эцэст хэлэх.
2. Тусах үйл үгийг хурааж, “гэ-” холбох үгээр холбон найруулах.
3. Хөндлөнгийн үгийг “гэ-”, “хэмээ-” холбох үгээр холбох.

Д/д	Өгүүлбэрүүд	Аль хэв маягт хамаарах вэ? Өмнөх дугаарыг тавиарай.
1	Маргааш цагаан сарын шинийн нэгэн гэгчийг мэдэж байна уу, үгүй байна уу мал чи» гээд туужуугаар нуруун дунд нэг цохиж аваад, уурлан зогсоход Цэрмаа эсэргүүцэх аргагүй... (Д.Н)	3 г.м
2	Хогийг гадна асгаад ирвэл, Мятагмаа бас дуудаж: “Нүүрний ус асга” гэнэ. (Д.Н)	
3	Чүлтэм хүрч хэлж: “Одоо чи миний хамт явж аж төр” (Д.Н)	
4	Болд “Хулгайч юм уу, дээрэмчин юм уу, эсвэл гөрөөчин юм уу?” гэж гайхан юу ч болов мордъё гэж тушаатай морь руугаа явж хүрэхийн зуур өнөөх гурван хүн шогшин ирж хөндөлдөөд (Д.Н)	
5	Болд сочин цааш нарийвчлан асуувал, дөч гаруй настай нэг хар хүн энэ болбол, Очирбатын яам гэгч юм гэнэ. (Д.Н)	
6	Балдан өгүүлэх нь: Уйлж сандраад ямар тус ажээ. Харин хотоос ардын цэрэг ирж байгаа тул эртхэн түүнд хэл болон газарчилбал, гагцхүү аврагдах магадгүй. (Д.Н)	
7	Тэр усан дээр очъё гэж би хашхиран хэлэв. (Ц.Д)	
8	Түүний ярьсан нь: Манай нутагт Гомбо гэж залуу гэргүй байсан юм. (Ц.Д)	
9	“Одоо чи нэг сайн морьтой болжээ. Энэ морио л хайрлаж эдэл” гэгцгээв. (Ц.Д)	
10	Гомбын гавал түүнийг хөөж ойртоод байдаг юм гэж хүн ярьдаг юм. (Ц.Д)	

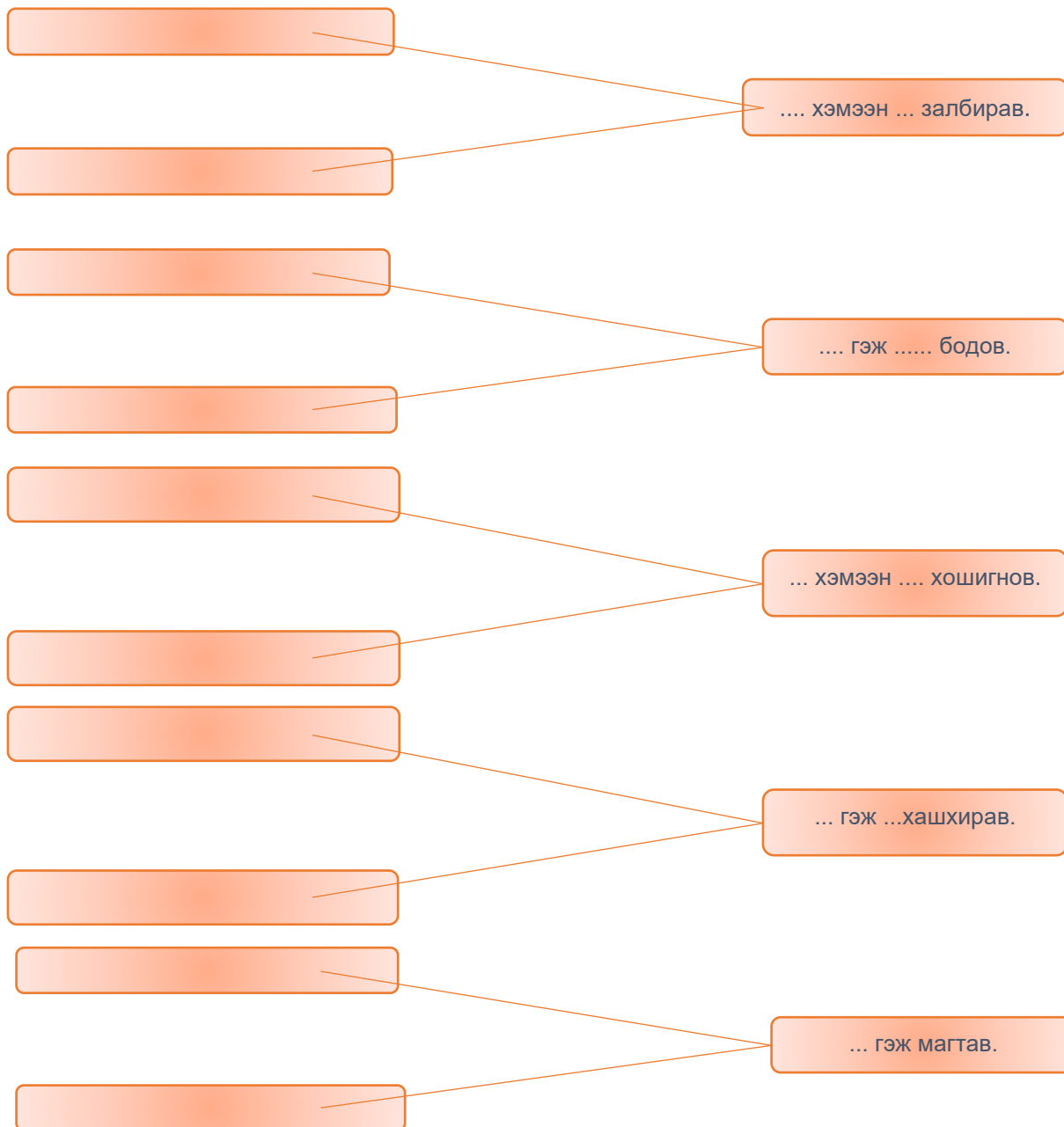
Алхам 3. Нэг өгүүлбэрийг нөгөө өгүүлбэрт “гэ-”, “хэмээ-” холбох үгээр холбон оруулах.

Нэг өгүүлбэрийг нөгөө өгүүлбэрт “гэ-”, “хэмээ-” холбох үгээр холбон оруулахад хувиргах, эс хувиргах хоёр янз байдаг.

Үлгэрлэвэл:

Алхам 1. Хувиргах, эс хувиргах хоёр янзад тохируулж 5 өгүүлбэр зохион бичээрэй.

Сурагчийн овог нэр:

Эхэлсэн он ... сар... өдөр ... цаг

Дууссан ... он ... сар ... өдөр ... цаг

Дасгал 2. “Гэ-”, “хэмээ-” холбох үгсийн утгыг ойлгож, хувиргах

Алхам 1. Тайлбарыг уншаарай. Дор өгсөн өгүүлбэрүүдэд “гэ-”, “хэмээ-” үйл үг нь тусах үйл үгийн утгаар орсон эсэхийг ажигла. Хүснэгтэд уул өгүүлбэрийн өмнөх дугаарыг тавиарай.

Холбох “гэ-”, “хэмээ-” үгийн өмнө орсон төгс өгүүлбэр нь утгаараа шууд тусагдахуун гишүүн өгүүлбэр болно. Учир нь энэхүү “гэ-”, “хэмээ-” үйл үг нь тусах үйл үг болно. Жишээ нь:

- а). “Дорлиг [түүнийг хуучин бууны хугархай] гэж хэлэв” гэхэд холбох “гэ-”-ийн өмнөх оруулбар өгүүлбэр нь тусагдахуун гишүүн өгүүлбэр болно.
- б). “Тэнгэр над үрийн хутаг эс заяасан тул намайг хадан гэрт гарахад энэ муу нохой, юуны өмнө, миний хошуу засгийн хэргэм залгамжлах гэж гүйх юм байна шүү” (Б.Р.) гэхэд холбох “гэ-” нь өмнөх “залгамжлах” гэдэг үгтэй нийлж, зорих утга илтгэж буй тул бие даасан тусах утгаа гэсэн байна.

1. **Гэвч** хэдхэн жил цэргийн алба хаагаад буцаж ирнэ.
2. Чи гэрээ цагаан болгоод, малаа олон болгож сайн сууж байгаарай **гээд** толгойг нь илэхэд...
3. Чи намайг мартахгүй бол би чамайг мартахгүй **гэж** хэлэв.
4. “Би мэнд байна, чи мэнд байна уу? Одоо бичих онц сонин зүйлгүй” **гэсэн** нэг ижил утгатай байснаас гадна...
5. “Газрын хол, усны уртаас цагаан цаасаар бие болгож, хар үсгээр хэл болгож, хайрт чинийхээ мэндийг лавлая” **гэх** мэтийн хэдэн чимэгтэй үг захидал бүрд байдаг байв.
6. **Гэтэл** Цэндийг хоёр сар аян хийгээд эргэж ирэхэд Лхам ондоо нөхөртэй болоод сууж байв.
7. Хааяа бодовч Солийг ер нь өөртөө тохирохгүй эхнэр юм **гэж** санадаг боллоо.
8. Эхнэрээ солих **гэдэг** муухай хэрэг.
9. Түүний эхээс таван хүүхэн төрөөд зургаадугаар хүүхнийг төрөхөд эх нь дахин эрэгтэй хүүхдийг хүсэж түүнд Соль гэж нэр өгсөн юм **гэнэ** билээ.
10. Энэ мөн сайхан хүүхэн байна **гэж** нэг цэрэг хэлсэнд бусад нь цөм зөвшөөрөв.

“гэ-”, “хэмээ-” холбох үгс нь тусах үйл үгийн утгаар орсон өгүүлбэр	“гэ-”, “хэмээ-” холбох үгс нь бие даасан тусах утгаа гэсэн өгүүлбэр

Алхам 2. Хөндлөнгийн этгээдийн хэлсэн оруулбар өгүүлбэрийг гол өгүүлбэрт багтааж оруулах 3 хэв маягийг сэргээн санаад (Сурах бичгийн 21 дүгээр талд буй.) даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Д/д	Өгүүлбэрүүд	Оруулбар өгүүлбэрийг гол өгүүлбэрт	Өгүүлбэрийг өөр хэв	Оруулбар өгүүлбэрийг гол өгүүлбэрт
-----	-------------	------------------------------------	---------------------	------------------------------------

		багтааж оруулах хэв маягийн аль нь вэ?	маягаар хувиргана уу.	багтааж оруулах хэв маягийн алинаар хувиргасан бэ?
1	- Аавдаа очиж золго гэж хүүгээ Бат руу түлхэв.	Үлгэр нь: Хэлэх, өгүүлэх тусах үйл үгийг хурааж гэ – холбох үгээр холбон найруулсан хэв маяг.	Хүүгээ Бат руу түлхээд “Аавдаа очиж золго” гэж хэлэв.	Хөндлөнгийн үгийг гэ – холбох үгээр холбосон хэв маягаар хувиргасан.
2	Цэцэн хүн цэргийн алба хааж сургууль эрдэм сурч, хорин нас хүрч нэлээн томоожсон хойно тохирсон эхнэрийг авч, тогтвортой айл болдог юм гэсэнд Бат тайлбарлаж хэлэв: “-Эхнэрүүдэд сайн муу гэж ялгаа байдаг юм”			
3	Соль бол хатсан борц шиг хүүхэн, энэ чинь түүхий сүүний бяслаг шиг булцайсан цагаан хүүхэн байна гэхэд цэргүүд: “-Энэ балархай зураг дээр цагаан хар нь төдий л тодорхойгүй байна” гэж инээлдэв.			
4	Нэг цэрэг хэлэв: “-Эхнэрээ хаяад бас муулдаг бол буруу хэрэг дээ”.			
5	Одоо Хишиг хүүхэнд хэдүүлээ хамтарч захидал бичвэл ямар вэ? гэхэд бүгдээрээ түүний саналыг зөвшөөрөв.			
6	Захидлын эхийг Бат зохиож бичсэн нь: “Эрхэм нөхөр сайн малчин Хишиг танд хилийн харуулын хэдэн цэрэг энэ захидлыг бичив”.			
7	Хэрэв та боломжтойд үзэж хариу захидал бичвэл бид бид ихэд баярлана” гэж бичээд			

	хойно нь цөм гарын үсгийг зурав.			
8	Гэрт манай ээж байна гэв.			
9	Сайн уу? гэж хэлээд хартал тэр хүүхэн Батын хуучин эхнэр Соль мөн бололтой харагдана.			
10	Дурласан Хишиг чинь би байна гэж дахин хэлбэл, Бат сая учрыг мэдэж...			

Алхам 3. Доорх өгүүлбэрүүдэд буй “гэ-”, “хэмээ-” язгуур бүхий холбох үгсийг тохирох холбоосоор солин найруулж бичээрэй.

д/д	Өгүүлбэрүүд нь	Холбоосыг солин найруулсан нь:
1	Гэвч шаргачин сүүлчийнхээ хүчийг дайчлан харайсаар байв. (Ч.Л)	Тэгэвч шаргачин сүүлчийнхээ хүчийг дайчлан харайсаар байв. (Ч.Л) г.м.
2	Сум байна уу? гэж хашхирах дуу машин дотроос хэд дахин сонсогдсоноо хэсэг чимээгүй болоод цонхоор арзайн гарсан буунуудаа татаж аваад хөл рүүгээ хаялцгаав. (Ч.Л)	
3	Хүүхдүүд нь тус бүр айл болоод өөр нутагт байдаг ба эх нь Ханд гэгч ная гаруй настай эмгэн хамт амьдардаг байв. (Ч.Л)	
4	Гэвч нээх арга нь даанч олдохгүй болохоор яая гэх билээ дээ. (Ч.Л)	
5	Би зохиолч хүн бас сонины газар ажилтай гээд л өөрийнхөө тухай товч ярьж өглөө. (Ч.Л)	
6	Гэтэл дуугардаггүй. (Ч.Л)	
7	Идэж ууж байтал эмээ над руу ширтэн хэсэг ажсанаа урт гэгч нь санаа алдаад “Эмээ нь хүүдээ нэг юм яривал чи олон хүнд хэлж өгч чадах уу?” (Ч.Л)	
8	Манайх үргэлж л Жамбал гэдэг айлтай хамт байдаг байлаа. (Ч.Л)	
9	“Ханд минь чамдаа би хязгааргүй дасжээ” гэж палхийтэл шууд хэлдэг байна шүү гээд эмгэн инээмсэглэх мэт болсноо, ер нь Юндэн бүрэг мэт боловч бодсоноо эв хавгүй цөл цал гэтэл цөмийг хэлдэг хүн байсан юм сан. (Ч.Л)	
10	Хонь хотолж байгаад Юндэн урьдахаа давтаж хэлэхэд нь би тэр яриаг займруулах гэж “Чи ганцаараа гучин тэмээгээр Хүрээ жин тээж чадах уу” гэлээ . (Ч.Л)	

Сурагчийн овог нэр:

Эхэлсэн он ... сар... өдөр ... цаг

Дууссан ... он ... сар ... өдөр ... цаг

Дасгал 3. "гэ - ", "хэмээ - " үйл үгийн хэл зүйн утга, үүргийг тодорхойлж, түүгээр өгүүлбэр дэлгэрүүлэх. Эшлэл оруулсан өгүүлбэрийг тайлбарлах, найруулах

Бусдын үг яриа ном бүтээлээс авсан эшлэлийг “гэ - , хэмээ-“ холбох үгээр холбон шууд тусагдахуун гишүүн өгүүлбэр бүтээдэг. Мөн өгүүлэгч этгээд нь найруулгад өөрийн санаа, дэвшүүлсэн асуудлаа үнэн магадтайг батлах баримт болох өгүүлбэрийг эдгээр холбох үгээр холбодог.

Алхам 1. Өгүүлбэрээс эшлэл авсан хэсэг, холбоос хэлбэржилтийг дараах байдлаар задлаарай. Үлгэрлэвэл:

“Нойроо бэхлэх үгүй хүн манаа битгий мана. Эвээ чадахгүй бол яарч битгий ханил.” хэмээн Д.Равжаагийн “Сэтгэлийг амраагч” сургаалд өгүүлжээ.

Эшлэл авсан хэсэг: Нойроо бэхлэхгүй бол манаа битгий мана. Эвээ чадахгүй бол яарч битгий ханил.

Хаанаас эшилсэн: Д.Равжаа “Сэтгэлийг амраагч” сургаал

Холбоос хэлбэржилт: хэмээн: хэмээ + н: хам холбох нөхцөлөөр хэлбэржсэн.

1. Эрдэмтэн С.Дулам “Монгол бэлгэдэл зүй” бүтээлдээ хүний аж амьдралд бие боловсрох насыг “сэвлэг буржийх хорин нас”, эрийн цээнд хүрэхийг “галзуу барын аманд гараа хийхээс буцахгүй нас” хэмээсэн нь бий.

Эшлэл авсан хэсэг

Хаанаас эшилсэн

Холбоос хэлбэржилт

2. Б. Явуухулан “Үүлэн хархүү салхин хүлгээ унаж

Үдшийн тэнгэрт морин туурай пижигнэнэ.

Алагхан нуга цэцгэн алчуур даллавч

Алчуур дүүрэн шүүдрэн нулимстай үлдэнэ.” гэж “Нуга дахь зуны өглөө” шүлэгтээ дүрсэлжээ.

Эшлэл авсан хэсэг

Хаанаас эшилсэн

Холбоос хэлбэржилт

3. Монгол “Хорин нэгтийн тайлбар толь” – д “Үг үнэнч явдал батыг үнэн хэмээмүй. Бас хэрэг худал ташаа үгүйг мөн үнэн хэмээмүй. Ташаа үгүйг үнэн хэмээмүй.” гэсэн тайлбар буй.

Эшлэл авсан хэсэг

Хаанаас эшилсэн

Холбоос хэлбэржилт

4. Эрдэмтэн Д.Цэнд “Тэр билиг авьяастай бас нарийн мэдрэмжтэй” өгүүлэлдээ “Д.Норов хөнгөн хуумгай хөдөлдөггүй их бодож сэтгэж, сэтгэл зүрхэндээ эхлэн бичиж, дараа нь цааснаа буулгадаг, уран зохиол бол зохиолчдоо хайрлаж, бүтээлийн жаргал авчирдгийг сэтгэл зүрх, яс махаараа мэдэрсэн зохиолч.” хэмээжээ.

Эшлэл авсан хэсэг

Хаанаас эшилсэн

Холбоос хэлбэржилт

5. “Нэг яриаг сонсож болох, нөгөө нэгийг сонсох хэрэггүй, бас нэгийг сонсохгүй байж болохгүй.” гэдгийг эрдэмтэн Ц.Сүхбаатар “Монгол хэлний найруулга зүй” УБ., 2012 номдоо дурджээ.

Эшлэл авсан хэсэг

Хаанаас эшилсэн

Холбоос хэлбэржилт

Алхам 2. Эх сурвалж ба эшлэлийг “гэ -, хэмээ” холбоосоор холбон найруулж, өгүүлбэр бүтээгээрэй.

1.

Холбон найруулсан нь:

Сэтгүүлч Л.Чимэг “Дурангийн мэс засалд дэвшилтэд технологи амжилттай нэвтрүүлээ” нийтлэл

Хүний алга, суганы хөлсний булчирхай болон гар сарвууны цусны судсыг мэдрэлтэй байлгадаг симпатик мэдрэл хямарснаас болоод алга, суга их хөлөрч, гар хуруу бүлээцэхгүй үзүүр нь хөхөрдөг юм.

2.

Сэтгүүлч Д.Цэрэннадмид “Хөөмийн эгшигтэй хөх уулсын нутаг” тэмдэглэл

Ховд нутгийн онцлог гэвэл говь, хангай хээр тал үргэлжлэх бүр тэгээд мөнх цаст уулс олонтой нь гайхамшиг гэж болно.

Холбон найруулсан нь:

3.

Холбон найруулсан нь:

Яруу найрагч Б.Явуухулан “Хөрөг” 1979

“Өвлийн өглөө гадаа гэдэг дун цагаан Үүлэн нүүдэл тэр аяараа унав уу гэлтэй...”

Сурагчийн овог нэр:

Эхэлсэн он ... сар... өдөр ... цаг

Дууссан ... он ... сар ... өдөр ... цаг

Дасгал 4. Дүрслэг өгүүлбэрийн санааг ойлгож, уг үйл явдалтай адилтган, холбож дэлгэрүүлэх.

Ерийн өгүүлбэрийн санааг хэлц нэгжийн далд утгаар дэлгэрүүлж, үйл явдалтай адилтгах замаар хэлэх санааг улам лавтган тодруулахад “гэгчээр, гэгчийн үлгэрээр, гэж” гэсэн үгээр холбодог.

Алхам 1. Хэлцийн санааг ухаарч, тохируулаарай.

1.1. Хэлцийн утгыг тунгаан цэгийн оронд тохируулан харгалзуулаарай.

a. Тэднүүс Батбаярыг дагаж гэгчийн үлгэрээр болох гэвэл дураараа болог. (Б.Р)	1. илжиг модон хударгандаа
b. гэгчээр хүрээ эргэхээр гарсан Чимэг, Цэцэг хоёр хүрдний дэргэд зогсон ярилцаж тас тас инээнэ. (Ч.Л)	2. дэмий суухаар тэмээ хариул
c. Дэндэв гуай, - За яахав ээ, гэж бандийн ааган дээр миний хашрыг нэмэхэд эрхээ биш ганц нэг бухал овоолчих юм гогодчих байлгүй! гэв.(Д.У)	3. бодовч бодын шийр дөрвөөс хэтрэхгүй
d. гэгчээр Итгэлтээс гуйхаас өөр арга олдсонгүй. (Ч.Л)	4. олны олон таван цэн
e. гэгчээр жинчид гэв гэнэт зүгээр суух болсондоо уйтгарлан байж ядах болсон билээ. (Д.Н)	5. галуу дуурайж хэрээ хөлөө хөлдөөнө

1.2. Хэлцийн утгыг тунгаан цэгийн оронд тохируулан харгалзуулаарай.

a. гэгчээр Данзан, Хүрэл, Дорж хоёроос бие хөлсөө авсан бөгөөд авчирсан зүйлсээ Хүрэлийн тусламжтайгаар борлуулсан ажээ. (Д.Н)	1. тэмээ хариулсан хүн буурныхаа занг андахгүй
b. гэгчээр аманд сул орж байгаа юманд ганц эм хонь ч хаа юм бэ гэж Бадарч дотроо баярлан явжээ. (Ч.Л)	2. үхсэн буурын толгойноос амьд ат айна
c. гэгчээр энэ зүгт жаншлан ажих аваас манай тэнд юу болж байгааг нэгэн өчүүхэн хушуу хэмээн тоохгүй. (Ч.Л)	3. чоно ойрхондоо ээлтэй
d. Их хүрээнээ суух зарлигийн сайд гэгчийн үлгэрээр дэмий л хоосон сүр бадруулахаас өөр чадалгүй болсон цаг билээ. (Б.Р)	4. аз хүү байвал, ёоз хүүгээр хожно

е. Гэвч гэгч хуучны цэцэн үгээр тэрхүү монголчуудын хардаж байсан манж сайдын чих тавин сонсох үг гэрч болж болзошгүй. (Б.Р)

5.явсан хүн яс зууна

1.3. Хэлцийн утгыг тунгаан цэгийн оронд тохируулан харгалзуулаарай.

a. Бадарчийн барзгар нүүрэнд саран хайнагийн бүдүүн дуугаар орчмын бургасыг донслуулан инээв. (Ч.Л)	1. арсланг саваагаар алж
b. Итгэлтийн ширүүн үгэнд байгаа Должинг шоолон, хорслын баяр бахдалаар сэтгэл нь дүүрч байлаа. (Ч.Л)	2. шуналын гал манаран оволзож
c. Тамгын газар заргалдвал залан авгайн ганц жинс нь манай хотын гурван айлаас мэдэх л хэрэг гэж инээлдэв. (Б.Р)	3. ачаа хүндэдсэн тэмээ шиг шургачин бууж өгч
d. Заяагдсан амьдралаас хэтэрч хагартал мөргүүлэх шахав гэж боддог болсон. (Ч.Л)	4. илүү жинтэй болчхож
e. Цагийг нь олж цохивол болно гэж боддог хүн юм. (Ч.Л)	5. бяруу болоогүй байж бухын хэрэлтээр хэрснээс болж

1.4. Хэлцийн утгыг тунгаан цэгийн оронд тохируулан харгалзуулаарай.

a. Дорнод уулын оройгоос цацарч байгаа нарны гэрэлд ивээгдсэн Тамирын хөндийн бөөн бөөн гялалзсан хар толбо шиг өнхрөн тоглож байв. (Ч.Л)	1. лянхуа цэцэг
b. Хуучны хуульч түшмэлийн нүдээр үзвэл энэ айлтгалын үг найруулга нь багтамгүй найруулсан юм байна даа. (Б.Р)	2. намрын хамхуул
c. Төмөрийн зүрх баяр догдлолоор дүүрч сэтгэл нь доргиж байгаа шиг чичирч байв.	3. бүдүүн өвс
d. Энгийн номхон ардаас авсан хүнийг хамгийн хатуу цээрлүүлнэ гэж Сүхбаатар өндөр дуугаар хэлэв. (Ч.Л)	4. чанга татсан утас
e. шавраас гардаг гэгчээр Ням, Хишигт хоёроос ийм эрдэнэ төрдөг байжээ. (Ч.Л)	5. сэтэрхий зүү, сиймхий самбаа

Алхам 2. Доорх өгүүлбэрүүдийг солин найруулаад, холбох үгийг тайлбарлана уу.

Д/д	Онъсого	“Гэ-”, “хэмээ-” холбох үгсийн утга нь	Солон найруулсан нь
1	Дээрээс дэвс гэлээ. Дэлхий намс гэлээ. Хар хорхой атирав.	(дэвс) гэлээ – гэж дуугарлаа	Дээрээс дэвс хийж байгаа мэт чимээ гарлаа.

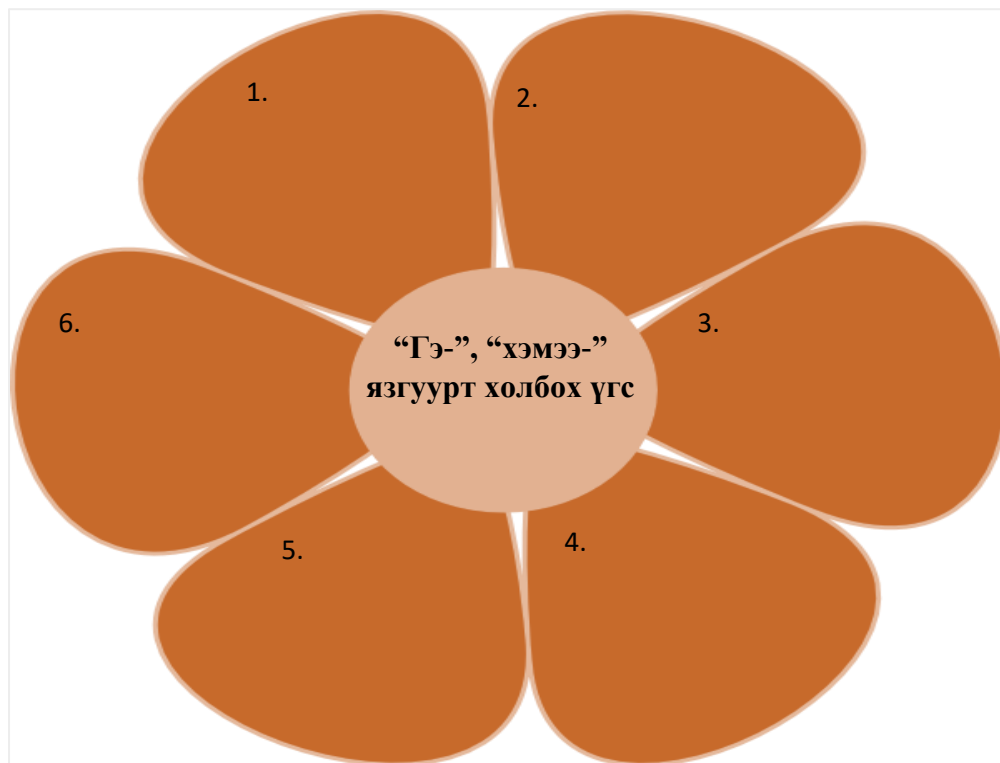
	Хадам эх уярав.	(намс) гэлээ – нам чимээгүй боллоо	Дэлхий нам гүм боллоо... гэх мэт
2	Тээ тэнд Тэс гэв. Тэвнийн үзүүр Гялс гэв.		
3	Атан тэмээ ангас гэнэ. Аргамжааны үзүүр гялс гэнэ.		
4	Түмэн бээрийн талбайд Цагаан хоргол асгав Түүж авъя гэсэн чинь Цалгиж халгиад явчхав.		
5	Хөвөн гэхэд ноолуургүй Хөнжил гэхэд захгүй Гурил гэхэд устай Ус гэхэд мөхлөгтэй.		
6	Даваагүй давааг дав гээд Даян холыг хүр гээд Далан чулууг бутан гээд Дэлхийн шороог хөдөлгө гээд.		
7	Нэг нь явъя гэж Нэг нь зогсьё гэж Нэг нь хэвтье гэж.		
8	Биегүй байтлаа Бүгдийг чирэх гэнэ.		
9	Цавчъя гэвч цав гарахгүй Чичье гэвч нүх гарахгүй.		
10	Хатгах гэвч цусгүй Хагалах гэвч ясгүй.		

Алхам 3. Хэлц үгсийн цэгийн оронд утгад тохирох “гэ-”, “хэмээ -” холбох үгсийг олж бичээрэй. Холбох үгийн хэлбэржилт өөр өөр байгаагийн учрыг ярилцаарай.

1. Ааш адасга	Байхгүй дутахгүй
Зан зараа	6. Бага чамлахаар
2. Айл арвага хийх	Балга чимхээр цуглуул
Ажил татга хийх	7. Баруунш явах зүүнш явах
3. Ам атлага шиг	Бургас хадах хулс хадах
Чадал даачаа шиг	8. Бэр сонгоё өглөө эрт
4. Баян байнга биш	Бэлчээр сонгоё үд дунд
Баатар үргэлж биш	
5. Байна илүүдэхгүй	

Алхам 4. "гэ", "хэмээ" үйл үгийн хэл зүйн утга, үүргийг тодорхойлж, өгүүлбэр дэлгэрүүлэх.

1. Үйлийн нөхцөлдүүлэн холбох нөхцөл
 2. Цагаар тодотгон холбох нөхцөл
 3. Цагаар төгсгөх нөхцөл
 4. Биеэр төгсгөх нөхцөл
 5. Үйлийн хэвийн дагавар
 6. Үйлийн байдлын дагавруудыг залган тус бүр 2 холбоо үг үүсгэж бичээрэй.
- Үлгэрлэвэл: ... **гэсэн сэтгэл** – “сэн” гэсэн өнгөрсөн цагаар тодотгон холбох нөхцөлөөр холбогдсон нэрийн холбоо үг.

Алхам 5. Үүсгэсэн холбоо үгээс 3 ыг сонгож “гэ-, хэмээ –” холбох үгээр холбон найруулсан өгүүлбэр зохиож бичнэ үү.

Холбоо үгс нь	Өгүүлбэр нь

Сурагчийн овог нэр:

Эхэлсэн он ... сар... өдөр ... цаг

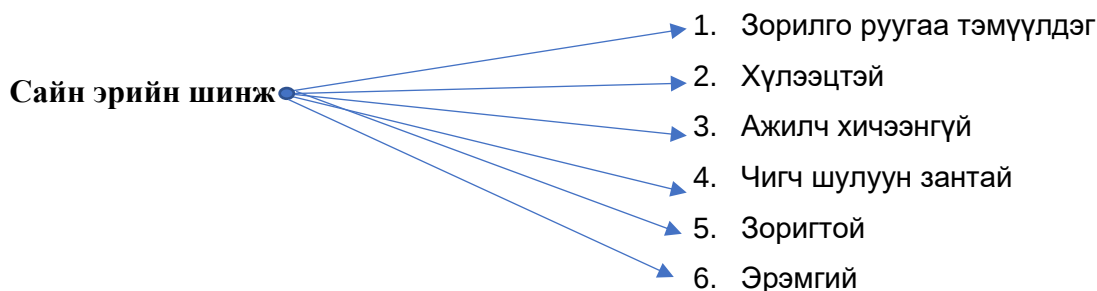
Дууссан ... он ... сар ... өдөр ... цаг

Хэлц өгүүлбэр нь ямар нэг гол санааг илэрхийлэх бөгөөд тэр нь аль нэг үйл явдлаас эхтэй байдаг. Үүнийг хэлцийн үүдэл санаа гэнэ.

Дасгал 1. Өгөгдсөн хэлцийн гол ба үүдэл утга санааг таамаглан тайлбарлах

Алхам 1. Хэлцийн үүдэл санааг тайлбарлаарай. Монголчууд сайн эрийн шинжийг дараах байдлаар тодорхойлдог. Өгсөн хэлцийн утгыг ухаараад утга харгалзах дугаарыг тавина уу.

Хэлц өгүүлбэрүүд	Дугаар
- Сайн эр сарын хүлээцтэй	-
- Сайн эр замын уртад тэмүүлэх	-
- Эр хүн шиг эрвэлзэж, эмээлт морь шиг дэрвэлзэх	-
- Эр хүн нэг сэтгэлтэй бол эрдэнэ	-
- Тэмцэл дотроос баатар төрөх	-
- Аавын хүү явах тутам ухаан суудаг.	-

Алхам 2. Өгсөн хэлцийн утгыг ухаар. Үүдэл санааг таамаглаж, муу эрийн шинжийг загварын дагуу тодорхойлно уу.

- Адгийн эр авгайдаа баатар
- Муу эр дайнд хөөрөх, мунхаг хүн магтаалд хөөрөх
- Харгис гэгч муу эрийн явдал.
- Муу эрийн уур гэрээр дүүрэн.
- Муу эр архинд дурлах, сайн эр сургаалд дурлах.
- Сайн эр сарын хүлээцтэй, муу эр хоногийн хүлээцтэй.
- Их бороо зам эвдэх, их үг эрийг гутаах
- Ухнанд явсан хүү ямаа ишиглэсэн хойно ирэх

Муу эрийн шинж

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

Алхам 3. Монголын эртний сургаалын зохиолд эмэгтэй хүнийг “Олонд сайхан ааль, эелдэг занг үзүүл. Хов үг танхилзуур инээдмийг тэвч. Хадам эцэг эхийг элбэрэн хүндэл. Уур хилэнг хүлцэж, айл аймагт сайхан зохиц. Садар эр, зусар эмийг бүү ойртуул.” хэмээн сургажээ. Энэхүү сургаалтай утга дүйх 5 - аас доошгүй хэлц олж бичнэ үү. Үлгэрлэвэл: “Сайн эхнэр сарын гурван баяр, муу эхнэр өдрийн гурван зовлон”, “Хэдгэнээс зугтсан үхэр хэцүү, хэрүүлд дуртай эм хэцүү” гэх мэт

1.
2.
3.

4.
5.
6. ГЭХ МЭТ

Алхам 4. Дараах хэсгүүдээс хэлцийг ялган тэмдэглээд, гол ба үүдэл санааг монголчуудын уламжлалт соёлтой холбож тайлбарлаарай. Үлгэрлэвэл:

“Уруу нүүхэд бухан бяруу түрүүлэх” гэсэн хэлцийн гол санаа нь “Ажлын хөнгөнд сээхэлзэх, сагсуурах” гэсэн утгатай бөгөөд монголчууд бярууг тэргэнд хөллөж сургахдаа эхний удаад хамгийн хөнгөн ачаа ачиж, үхэр тэрэгний цувааны араас дагуулж сургадаг байжээ. Тэргэнд сураагүй бяруу, уруу газар хөнгөн ачаатай тул цуваа эвдэж, хажуугаар нь түрүүлж орж ирээд байдаг байж. Үүнээс улбаалан ажил хийж сураагүй, дадлага туршлагагүй байтлаа толгой хаялан, сагсуурахыг энэ хэлцээр илэрхийлдэг болжээ.” гэх мэтээр тайлбарлана.

А

Голын тохойд ургасан ганц модыг харлаа гэхэд авьяас чадвартай нь түүнээс амар амгалангийн ярууслыг, арай дундаж нэг нь ганцаардлын ая, адгийн дорд нь гашуудал гуниг олж сонсоно. Олж харсан, сонссон, амталснаараа л хүний жаргал, зовлон хэмжигддэг.

Б

Хурааж цуглуулахын нэг зовлон, хумхиж хамгаалахын нөгөө зовлон, алдаж харуусахын адаг зовлон, ахуйд хүлэгдэхийн мянган зовлон.

В

Багш нь чамд нэг зүйл хэлье. Уур ухамсар хоёр нэг саванд багтдаггүй юм.

А

Гол ба үүдэл санаа нь:

Б

Гол ба үүдэл санаа нь:

В

Гол ба үүдэл санаа нь:

Алхам 5. Өгсөн мэргэн сургаал буюу хэлцээр гол санаа илэрхийлэн харилцан ярианы хэлбэрээр өвөрмөц уран санаа бүхий эх зохиогоорой. **Үлгэрлэвэл:**

Өвгөн: - Салхигүй шөнө нуурын уснаа тусах сар ямар вэ?

Залуу: - Тэнгэрт байгаагаасаа ч сайхан.

Өвгөн: - Салхитайд?

Залуу: - Хумхисан цаас хөвөх мэт.

Өвгөн: - Сар ямар вэ?

Залуу: - Ерөөсөө бол ч сайхан л даа.

Өвгөн: - Сайхнаар барах уу? Гагцхүү эгшин зуурын салхийг хэзээ ч намдахгүй юм шиг цухалдаж байдагт л хүний хамаг зовлон оршдог юм. (Д.Батбаяр)

Эхийн гол санаа нь: “Гагцхүү эгшин зуурын салхийг хэзээ ч намдахгүй юм шиг цухалдаж байдагт л хүний хамаг зовлон оршдог юм.” гэдгээр илэрч байгаа бөгөөд энэ санааг илэрхийлэхийн тулд “Сар” хэмээх түлхүүр үгийг сонгожээ. Зохиомж нь өвгөн, залуу хоёрын сарны тухай хүүрнэл харилцан ярианы аргыг ашигласан байна.

Эхийн гол санаа: Уур бухимдал, шунал тачаал, гуниг гутрал бол салхины аясаар үүсэх давлагаа юм.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

“ХЭЛНИЙ ЗҮЙН ХЭРЭГЛЭЭ” СЭДВИЙН СОРИЛГО

Сурагчийн овог нэр:

Эхэлсэн он ... сар... өдөр ... цаг

Дууссан ... он ... сар ... өдөр ... цаг

Эхийг анхааралтай уншаад, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Их Нацагдорж шууд л утга уянгын яруу найргийг урсгаж эхлээгүй, харин баримтат –уран сайхны богино хэлбэрийн зохиолоор уран бүтээлээ туршин эхэлсэн, уран бүтээлдээ ул суурьтай хандсан гэж үзэх үндэстэй байна. Түүний зохиолуудыг ажиглахад:

“Берлин явсан замын тэмдэглэл”, “МИЮД”, “Майн нэгнийг хөрөнгөтний газар үзжээ”, “Хөдөө талын үзэсгэлэн” буюу “Амазонка”, “Шансонет”, “Гяндангийн шүлгүүд” гэх зэрэг баримтат- уран сайхны гэж үзэж болмоор хэдэн зохиол байна. Эдгээрээс хамгийн өвөрмөц сонирхолтой нь “Берлин явсан замын тэмдэглэл ” буюу “Улаанбаатараас Берлин хүртэл” (1927) хэмээх шүлэглэлт хүүрнэл зохиол юм. Энэ нь зэрвэс харахад, жижигхэн, ерийн л нэг таталбар юм шиг харагддаг. Гэвч “эх бичвэрт” нь задлал хийж нарийн ажиглавал сонирхолтой өвөрмөц зохиол. Нацагдоржоос өөрийн “зохиолчийн авьяас, мэдрэмж”-ээ шалгасан, сорьсон “нэгэн оролдлого, туршлага” гэмээр байдаг. Холын моринд дөрөөлж, улаалан одох замын эхэнд сэтгэл догдлон байхуй тэр торгон агшнаар аян замын тэмдэглэл эхэлж буй нь сонихон бөгөөд тэр эхлэл нь:

Тэр өдөр явахыг бэлтгэн завдаад, Энэ тэр лүгээ аяарлалцан ёслолцов. Өртөөний улааг дуудан хүлээлгэсэн бөгөөд Морин тэргэнээ сууж, баруун хойд зүг замнав. Хотын зах дор нэгэнт гармагц Алс замын үзүүр дор оров. Хойд давааг өгсөн шогшихуй дор Хол, ойр элдвийг санан бодон явав.	Энэ үе уул давааны энгэр дор Намрын шар наран жигдлэн тусаад, Мөн ар дор нимгэн цасан алагласан болохуйяа Эргэх цагийн улирлыг гайхан явав. Умард давааны орой улам улам ойртмогц Улаанбаатар хот улам улам холдон униартана. Урагш хэдэнт шогшиж, замыг дөхөөн Хойш хэдэнт харж, хот орноо санагалзан явав...
---	--

Улаанбаатар-Улан-Үдэ- Новосибирск- Москва – Ленинград – Берлин...гээд аялах зам урт. Үргэлж өөр ертөнц, шинэ амьдрал, бодох сэрэх юм, гайхах бишрэх явдал олонт таарч тохиолдсоор... Тал хээрийн Монголын нутаг мэлцийм цэлгэр байснаа дайран өнгөрөх, угтан баясах гацаа тосгод, хот суурин, тариа ногооны газар цугаар хүний болж, үе үе үзэсгэлэнтэй сайхан уул далайтай учирч, нуур далайн уснаас загас жараахай үсрэн гарч, пол полхийх дуу чимээг гарган, цагаан саарал цахлай, салхич шувуун тэнгис далайг эзэгнэнхэн эргэлдэх нь гайхам сонин байж...Баримт- уран сайхан хосолсоор, зохиолчийн шинэ өгүүлэл зузаарсаар...Хил хязгаарын хот **Тройцарь хот – Галуут нуур – Өвгөн хэмээх газар – Үд хот – Байгаль нуур – Эрхүү хот – Улаан ярск (Красноярск) – Новосибирск хот – Киргизийн тал – Омск хот – Свердловск хот – Вятка хот – Москва – Ленинград – Берлин – Штетин хотын авто зогсоол...** гээд л хөвөрсөөр. Замын тэмдэглэл олон баримтаар баяжиж, зохиолчийн сэтгэл улам хурц болж, уран сайхан тоочилт, хүүрнэл, эргэцүүлэл, харьцуулал ундарсаар байгаа нь сонин. Баримтат-Уран сайхны тэмдэглэл хийж, зохиол бүтээнэ гэдэг бол тийм хам хум хийх зүйл биш байна гэдгийг Нацагдорж бие сэтгэлээр мэдэрч бичсэн нь их л өвөрмөц арга, туршлага болжээ...

Бас Нацагдорж маань энэ сэдвээр цэвэр уран сайхны нэг хувилбарыг таталбарлаж бичсэн нь “Алс газар сурахаар явагч” (1927) шүлэг юм. Энд нөгөө алдарт “Хээрийн галуу нисэн үл хүрэх газраас хүний хөвгүүн эрдэнэ өвөртөлж харина” хэмээх юуны төлөө, яах гэж хол газар ирээд, юутай буцахаа бодож хэлсэн мөрүүдээ бичсэн юм. Тэр хүн, эгээрэл гэгээрлийн эрэлчин байжээ, эвий хөөрхий, Нацагдорж гуай!... (Б.Пүрэв-Очир “Их зохиолч Нацагдоржийн зарим баримтат уран сайхны зохиолын тухай”-гаас хэсэглэв.)

1. Эхийн гол санааг хадгалсан өгүүлбэр нь: (2 оноо)

А. Энэ нь зэрвэс харахад, жижигхэн, ерийн л нэг таталбар юм шиг харагддаг.

Б. Тал хээрийн Монголын нутаг мэлцийм цэлгэр байснаа дайран өнгөрөх, угтан баясах гацаа тосгод, хот суурин, тариа ногооны газар цугаар хүний болж, үе үе үзэсгэлэнтэй сайхан уул далайтай учирч, нуур далайн уснаас загас жараахай үсрэн гарч, пол полхийх дуу чимээг гарган, цагаан саарал цахлай, салхич шувуун тэнгис далайг эзэгнэнхэн эргэлдэх нь гайхам сонин байж...

В. Баримт- уран сайхан хосолсоор, зохиолчийн шинэ өгүүлэл зузаарсаар...

Г. Замын тэмдэглэл олон баримтаар баяжиж, зохиолчийн сэтгэл улам хурц болж, уран сайхан тоочилт, хүүрнэл, эргэцүүлэл, харьцуулал ундарсаар байгаа нь сонин. Баримтат-Уран сайхны тэмдэглэл хийж, зохиол бүтээнэ гэдэг бол тийм хам хум хийх зүйл биш байна гэдгийг Нацагдорж бие сэтгэлээр мэдэрч бичсэн нь их л өвөрмөц арга, туршлага болжээ...

2. Дээрх эх нь дараах бүтэцтэй байна. (2 оноо)

А. Зөвхөн зохиогчийн үзэл бодлоос бүтжээ.

Б. Дан баримтаас бүрдсэн.

В. Баримт үзэл бодлыг хослуулсан.

Г. Дан дүрслэлээр бүтсэн.

3. Эхийг бичихдээ голлон хэрэглэсэн арга нь юу вэ? (2 оноо)

А. хүүрнэсэн Б. тоочин тайлбарласан В. дүрслэн тайлбарласан Г. эргэцүүлсэн

4. Дараах хэсэгт утгын талаас ямар харьцаа илэрсэн бэ? (2 оноо)

“Тал хээрийн Монголын нутаг мэлцийм цэлгэр байснаа дайран өнгөрөх, угтан баясах гацаа тосгод, хот суурин, тариа ногооны газар цугаар хүний болж, үе үе үзэсгэлэнтэй сайхан уул далайтай учирч, нуур далайн уснаас загас жараахай үсрэн гарч, пол полхийх дуу чимээг гарган, цагаан саарал цахлай, салхич шувуун тэнгис далайг эзэгнэнхэн эргэлдэх нь гайхам сонин байж...”

А. цаг ба орон

Б. цаг ба үнэлэмж

В. орон ба үнэлэмж

Г. үнэлэмж

5. Зохиогчийн сэтгэгдэл, чухалчилсан баримт, үзэл бодол бүхий хэсгийг олно уу. (2 оноо)

А. “Берлин явсан замын тэмдэглэл”, “МИЮД”, “Майн нэгнийг хөрөнгөтний газар үзжээ”, “Хөдөө талын үзэсгэлэн” буюу “Амазонка”, “Шансонет”, “Гяндангийн шүлгүүд” гэх зэрэг баримтат- уран сайхны гэж үзэж болмоор хэдэн зохиол байна.

Б. Гэвч “эх бичвэрт” нь задлал хийж нарийн ажиглавал сонирхолтой өвөрмөц зохиол.

В. Энд нөгөө алдарт “Хээрийн галуу нисэн үл хүрэх газраас хүний хөвгүүн эрдэнэ өвөртөлж харина” хэмээх юуны төлөө, яах гэж хол газар ирээд, юутай буцахаа бодож хэлсэн мөрүүдээ бичсэн юм. Тэр хүн, эгээрэл гэгээрлийн эрэлчин байжээ, эвий хөөрхий, Нацагдорж гуай!

Г. Нацагдоржоос өөрийн “зохиолчийн авьяас, мэдрэмж”-ээ шалгасан, сорьсон “нэгэн оролдлого, туршлага” гэмээр байдаг.

6. Дараах өгүүлбэрүүдийн хэв шинж нь: (2 оноо)

➤ Дөрвөн зүг мэлцийгээд уснаас өөр юм үл үзэгдэх нь сонирхолтой.

➤ Киргизийн тал уудам тэлүүн болох нь Монголын говь газар мэт байдал буй.

А. ХоНӨ, ХаУНӨ

Б. ХоНӨ

В. ХаУНӨ

Г. ЗНӨ, ХаУНӨ

7. “Энд нөгөө алдарт “Хээрийн галуу нисэн үл хүрэх газраас хүний хөвгүүн эрдэнэ өвөртөлж харина” хэмээх юуны төлөө, яах гэж хол газар ирээд, юутай буцахаа бодож хэлсэн мөрүүдээ бичсэн юм.” гэсэн өгүүлбэрт байгаа зурж онцолсон холбох үгийн утга, үүргийг зөв тайлбарласан хэсэг аль вэ? (2 оноо)

А. Дүрслэг өгүүлбэрийг ерийн өгүүлбэртэй шууд тусагдахууны утгаар холбосон.

Б. Дүрслэг өгүүлбэрийг ерийн өгүүлбэртэй тодотголын утгаар холбосон.

В. Ерийн өгүүлбэрийг дүрслэг өгүүлбэртэй шууд бус тусагдахууны утгаар холбосон.

Г. Хэлц өгүүлбэрийн санааг тухайн үйл явдалтай адилтган холбосон.

8. Дээрх (7-р даалгаврын) өгүүлбэр дэх зурж онцолсон үгийг холбосон орчинд нь утга, найруулгыг алдагдуулахгүй сольж болох хэсгийг олоорой. (2 оноо)

А. гэгч, гэж, гэдэг, гэмээр

Б. хэмээсэн, гэснийг, гэх, гээд

- В. гэсэн, гэх, гэгчээр, гэвэл Г. гэдэг, гэсэн, гэх, хэмээгч
9. “Алс замын үзүүр^дор оров.”, “Хойд давааг өгсөн шогшихуй^дор” гэсэн өгүүлбэрүүдэд байгаа зурж онцолсон үг: (2 оноо)
- А. утга, үүрэг, хэлбэр адил Б. утга ялгаатай, үүрэг, хэлбэр адил
В. зөвхөн хэлбэр адил Г. утга, үүрэг адил
10. “Тэр өдөр явахыг бэлтгэн завдаад, энэ тэр лүгээ аяарлалцан ёслолцов.” гэсэн өгүүлбэрт байгаа “аяарлалцан” гэсэн үгийг ямар утгаар хэрэглэсэн бэ? (2 оноо)
-
11. “аяарлалцан ” гэсэн үгийг бүтцээр зөв задалсан хэсгийг олоорой. (2 оноо)
- А. аяар+л+лц+ө+н Б. аяар+ ө+л+н В. аяарла+лц+ ө+н Г. аяар+лалц+н
12. Хэлц бус өгүүлбэрт харгалзах хэлц өгүүлбэр олж бичээрэй. (4 оноо)
- А. Бүтэшгүй зүйлийг бүү мөрөөд.
.....
- Б. Өөрийн гэргүй айлаас айлд гэж явсаар.
.....
- В. Бүхнээс амттайг хүснэ.
.....
- Г. Сайн хүн замд аяндаа л таарна.
.....
13. “Үгийн дээж мэнд, хүндийн дээж хөөрөг” хэмээх хэлцийн гол санаа нь (2 оноо)
- А. Үг Б. Мэнд В. Дээж Г. Хөөрөг
14. “Мэдэхээс илүү эрдэмгүй
Мэндээс илүү жаргалгүй” хэмээх хэлцэд (2 оноо)
- А. Эрдэмгүй хүнийг өгүүлжээ. Б. Мэддэггүй хүнийг өгүүлжээ.
В. Мэндтэй, мэдлэгтэй хүнийг өгүүлжээ. Г. Жаргалгүй хүнийг өгүүлжээ.
15. Хөхөө өвлийн хүйтэн
Хөр цасны хатууг
Энх тунх даван туулж
Онд мэнд сайн оров уу? гэдгийн зурж онцолсон үгийн үүдэл санаа нь: (2 оноо)
- А. Хөхөөн дуунаас үүдэлтэй Б. Хөхөө сар гэсэн нэршилтэй холбоотой
В. Өвөл хөхөө байдаггүйтэй холбоотой Г. Хөх өнгөтэй холбоотой.
16. Харгалзуулсан өгүүлбэрийн аль нь найруулгын хувьд оновчтой байна вэ? Оновчтой хэмээн үзэж буйгаа сонгож дугуйлна уу. (3.5 оноо)

1. Хоёрдугаар байранд 300 орчим оюутан амьдардаг.	1. Хоёрдугаар байранд 300-аад оюутан сурдаг.
2. Хүний гар харахааргүй болсон эмэгтэйчүүд	2. Амьдрал нь хэнээс ч хараат бус эмэгтэйчүүд.
3. Латвийн бөхийг цэвэр давсан.	3. Латвийн бөхийг цэвэр ялсан
4. Та энэ асуудалд хэрхэн хандаж байна вэ?	4. Та энэ асуудлыг юу гэж үзэж байна вэ?
5. Задгай сансарт гарч дөрвөн удаа ажиллана.	5. Сансарт дөрвөн удаа ил гарч, ажиллана.
6. Нөгөө Цэцэг чинь сэтгэлээр их унасан байна.	6. Нөгөө Цэцэг чинь бүр урвайж гүйцжээ.
7. Зарим нь сүрхий шидэж байгаа харагддаг.	7. Зарим нь хүчтэй шидэлт хийж харагддаг.

